

temps.²⁴ Transcriu el que escrivia jo en cèdules de setembre 1969 (és veritat que de tres mesos abans ja veig tres ratlles, en aquest sentit, en una carta de Tovar i algun record me'n devia quedar): «el bc. *balsa*, que és “pozo, piscina” en l'anav. meridional de Lizaraga, té el sentit de “amas, ramassis” (i *balsan* “en conjunt”) en labortà i bnav., i el seu diminutiu *balxa* és “bourbier, endroit marécageux” a la Sule (cf. ronc. i Zaraitze *balsa* “coágulo de sangre”);^{24a} el labortà Haraneder usà *baltsan* “en companyia de” (de publicans i pecadors), en l'Ev. de St. Marc, i *balsa* ‘fang’ en el de St. Joan, i *balsa* és concretament “pozos de nieve derretida y aporachada” en guip., sul., bnav. i alguna localitat intermèdia.

»Bé podem, doncs, concloure'n que hi ha un *balsa* ben establert amb el sentit de ‘acumulació de matèria més o menys líquida’ i també ‘companyia de persones’. Aqueix sentit reapareix en el bc.-fr. *balderna* “assemblée” usat pels labortans Etcheberri i Duvoisin, i aquest en una altra obra usa *baldarna* “congregación, iglesia”; i una forma més breu *baltsu* apareix, en localitats biscaïnes, amb el sentit de “balsa”, “mare” a Ondárroa, però “sociedad de comercio” a Mundaka, i això a Lekeitio es diu *baltsa*.²⁵ Tingui tot això o no una arrel verbal aquesta sola acumulació de mots afins i de sentits relacionats ens ensenya que és cosa autòctona, i és el millor indicatiu que per ací es troba la font de la família del cast. *balsa*.

Afegia jo: «Tot això ens acosta al bisc. *batzarr* “junta, reunió, congreso”, avui molt generalitzat a tot el basc literari (guip. *batzarre*, bc.-fr. i ronc. *batzaldi*), i hem vist un sentit semblant més amunt en *balsa* i en *baltsu*, però que en la variant *batz-* estem en el mateix terreny ens ho acaba de confirmar *batza*, mot local d'Arratia (SE. de Bilbao) que significa “unión, alianza”. Ara bé al costat d'aquests tenim la vasta família del basc *bat*, el número 1, i adjectivalment ‘u’ (‘unitari’), a la qual pertanyen el verb *batu* ‘recollir, reunir’, i el gerundi *batze*, que no és sols ‘recollint’ sinó “recolección, acogida”, però també *batz* a Biscaia ha pres el sentit de “nieve aporachada, hez, orujo”, que hem vist més amunt en *baltsa*.

Qualsevol que sigui l'origen final del basc *baltsa*, em sembla clar que la variant *batz-* ha sofert la influència de *batze* ‘reunir’ o en tot cas hi és solidari, em decanto a admetre que tal duplictat ja existia en època ibèrica, i que a ella correspon la doble forma *bassa* catalana i *balsa* del castellà.

DERIV.: *Bassada* [1313, «per adayguar *vassades* de li», rossell., RLR xxix, 75; val., c. 1500, *AlcM*]; *bassadina* maestr. *Bassal* [c. 1380, dos exs. d'Eiximenis, *Regt.*, en *DBal.*; c. 1800: «grans *bassals* d'aigua i bastantes fangueres», Maldà, *Coll. Bona Vida*, 163]; avui mall. [«lo coltell clavat al cor, / *bassals* de sang a la vorav», Marian Aguiló, c. 1850, *Ant. Poèt.*, 99] i de tot el cat or., *AlcM*, no gaire en els altres dialectes, si bé Elx *Balsars* i *Balsero* (*El B. de Peixqueres*) ve a ser el mateix; *bassalot*, *DAG. Basseta*, especialment la trona foradada, amb orinal, per a les criatures, deriv. de *bassa* ‘latrina’. *Bassinyol*. *Bassó*, cat. or. i occid.

(*AlcM*), més conegut sobretot com a valencià (Les Useres; i un lloc on neix aigua en el terme d'Alacant).

Bassol, emp. segons *AlcM*, i especialment mallorquí (*BDLC* III, 11: «hi ha un *bassol* en es poet», oït a Valldemossa, 1964); *bassoleta*, *bassolós*. *Bassot*. *Bassull* ‘bassa petita’, mall. (*BDLC* III, 11).²⁶ En els mots *bassiol* i *bassot* convergeix la influència de *bassa* amb la de *bassi*, el nom del ‘cóm’ o ‘obi’ en el Migdia del Principat i Nord del País Valencià, que en realitat cal escriure *baci* i, com ho mostra el significat, no té relació (si no és secundària) amb *bassa* i pertany a la família de *baci* i *bàcia*, com a nom de recipient.

Embassar [S. xv, *Còdex Çagarriga* i *Viudes e Donzelles*];²⁷ segons l'ed. Bohigas una variant *embalsar* ‘estancar’ ja es trobaria en Ausiàs Marc LXXXVII, 17, llició que caldrà comprovar millor en els manuscrits, perquè és molt suspecta en aquesta data i autor (¿potser deguda a un de tants prejudicis i errors d'Amadeu Pagès?); avui *embalsar* té bastant d'extensió valenciana (p. ex. *basses d'embalsar cànyem* a Guardamar), és poc castís en el Principat (on més aviat es diu popularment *entollar*, etc.), però més a Mallorca («s'hi fan joncs perquè hi ha aigua *embassada*», sento a Felanitx); *embassada*, *embassador*, *embassament*; *desembassat*; *embassalat*, *embassolat*.

¹ Aquest a l'article *vassa* recull prop de quaranta casos de la forma *vassa* o *vasa*, corresponents sobretot als Ss. XII-XVI, en llur majoria amb valor apel·latiu (*ad ipsa vassa*, no toponímic) i designant un bassal d'aigua o cosa semblant. Vegeu-ne encara un altre en els derivats (a propòsit de les *bassades de lli*). — ² Aquest, de l'any 1065, i tots dos dels *Libri Antiquitatum* de l'Arxiu de la Catedral de Barcelona (Bast-Bass., 243-4). — ³ Es tracta d'una *bassa* del terror, en un doc. de 1342 de la zona tortosina del Perelló (*BABL* XII, 42). «Lo prevere bateja la creatura en la *bassa* de la pila del baptesme», *Sermos* de St. Vicent Ferrer I, 108.15: sembla designar simplement la idea d'acumulació d'aigua. —

⁴ En el Nord, fins i tot tan a ponent com Astúries, conserva encara un alt grau d'autoctonisme i lligam local. Les riudes, diu Rato, «dexen ágoa enos terrenos baxos, y éstes entónceces llámense *balses d'ágoa*». — ⁵ Eiv. «*bassa*: charco», Pz. Cabrero. —

⁶ I no deu ser cosa gens antiga, car en alguns pobles l'ús vacilla encara, i algú hi demostra consciència que és una variant criticable. A Rossell em digueren que diuen *bassa*, i que solament en el cas d'un carrer de dins del poble són molts els qui diuen *Carrer de la Balsa*, ço que mostra per quin conducte municipal es deu haver esmunyit aquesta variant en l'ús popular. Sento dir *balsa* a Vilamarxant, Torís i Olocau (la zona d'amplada mínima del domini, i més obedient al parlar negligit dels suburbis), d'altra banda a Elx-Crevillent-Novelda, però ja no a Monòver, i en fi a la Font de la Figuera població ja quasi manxega. Però només *bassa* des de Monòver pertot cap a la Marina, etc., i no solament a totes les terres castellonenques i del Maestrat, sinó fins a Puçol i el Puig de Santa Maria, és la forma